

ZWANENBLOEM

Butomus umbellatus

(foto WikiCommons)

S123

Beschermingsstatus

Rode lijstcategorieën

Beschermingsstatus

Habitatrichtlijnsoort

Vogelrichtlijnsoort

Belangrijke leefgebieden

Korte soortbeschrijving

Soortkenmerken

De Zwanenbloem is een forse plant die tot 150 cm groot kan worden. Deze soort bloeit van juni t/m september. De forse bloeistengel staat rechtop, is niet bebladerd en soms wat rood aangelopen. Alle bladeren staan wortelstandig, rechtop en zijn aan de voet schedevormend. In niet-bloeiende toestand is de plant ook gemakkelijk te herkennen aan de spiraalvormige gedraaide bladeren. De bloemen staan in schermen op lange stelen en komen boven de bladeren uit. De drietalige bloemen zijn lichtroze met donkere adertjes.

Biotoopvereisten

Deze plant is typisch voor voedselrijke oevers en moerassen. Meestal betreft het verlandingsvegetaties in zoete, voedselrijke stromende of periodiek droogvallende wateren. Dit kunnen sloten, plassen, kanalen, spoorsloten, vijvers, afwateringskanaaltjes, kleiputten of oude rivierarmen zijn. In elk geval is een lichtrijke standplaats vereist.

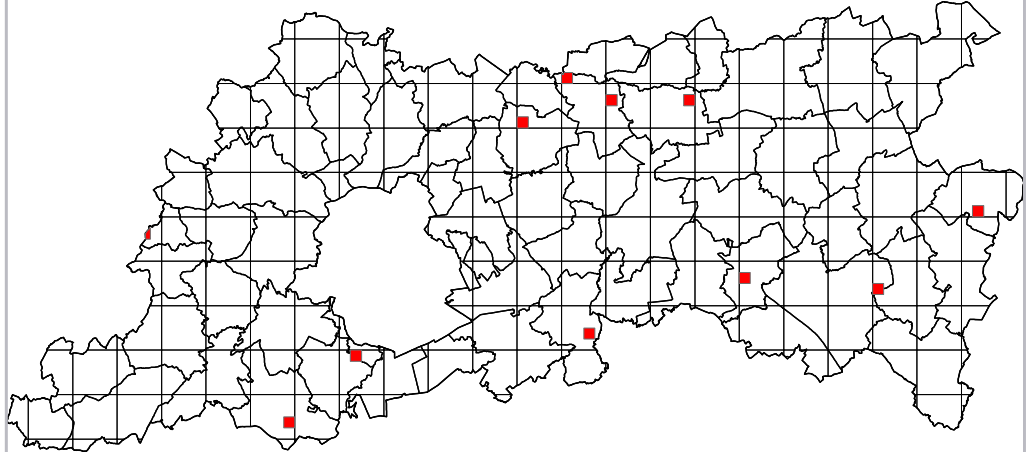

Voorkomen in de provincie Vlaams-Brabant

Regionale verspreiding

Zwanenbloem is op Vlaams niveau vrij algemeen. Deze soort kent zijn hoofdverspreiding in de West-Vlaamse polders en in de alluvia van Schelde en Leie. In de Vlaams-Brabantse leemstreek is ze echter behoorlijk zeldzaam.

Zeldzame waarnemingen in Vlaams-Brabant zijn bekend van Steenvoorde, Londerzeel (Drietorens), het wachtbekken van Kersbeek-Miskom en in het Leopoldspark te Kessel-Lo.

Inventarisatieonderzoeken

- Algemeen soortenverspreidingsonderzoek door het bijhouden van waarnemingen via de website waarnemingen.be.

Knel- en aandachtspunten

- Wijzigingen in de groeiomstandigheden worden veroorzaakt door ontwatering, overmatige bemesting of overstroming met beekwater van slechte kwaliteit. Ze leiden tot een verrijking van de vegetatie en het verdwijnen van soorten als Zwanenbloem. Ongunstige situaties kunnen ook optreden door een gebrek aan beheer.
- Door het wegvallen van maaibeheer langs oevers krijgen hoogopgroeiende plantengemeenschappen de overhand waardoor pionierplanten zoals Zwanenbloem sterk achteruit gaan.

Overzicht maatregelen

H1.9. Verwijderen harde oeververdediging en/of vervangen door natuurlijke oeververdediging

H1.15. Maaien van de oever

H1.16. Ruimingen

S123.1. Maaibeheer

S123.2. Bemesting

S123.3. Verplanten

Landschaps- en habitatgerichte maatregelen

H1.9. Verwijderen harde oeververdediging en/of vervangen door natuurlijke oeververdediging.

Een ecologische oeverbekleding kan de vestigingskans van de soort sterk verhogen.

H1.15. Maaien van de oever.

Maaien van de oeervegetatie (zie S123.1) verwijdert hoogopgroeiende plantengemeenschappen die de Zwanenbloem kan verdrücken.

Foto. Ruimen van de sliblaag kan de soort nieuwe vestigingskansen geven. (foto Econnection)

H1.16. Ruiming.

Door ruiming en uitbaggering van sloten wordt het pionierskarakter van het habitat behouden. Indien de verlandingsvegetatie zich zal uitbreiden, zal ook de Zwanenbloem verdwijnen.

Soortgerichte maatregelen

S123.1. Maaibeheer.

Eén maaibeurt per jaar met afvoer van maaisel en/of een extensieve begrazing die ervoor zorgt dat een belangrijk deel van de jaarlijkse biomassa wordt verwijderd. Extensieve begrazing (en daarmee gepaard gaande vertrappeling) van de oevervegetatie bevoordeligt pionierssoorten zoals Zwanebloem. Een maaibeheer tussen half september en half oktober krijgt de voorkeur.

S123.2. Bemesting.

Zowel bij een maaibeheer als bij begrazing moet een rechtstreekse bemesting evenals mesttoevoer van buitenaf achterwege of beperkt blijven, wanneer de vegetatie in een herstelfase verkeert of nog onvoldoende ontwikkeld is. Eens de vegetatie in een stabiele fase verkeert kan zondig een lichte bemestingsdosis worden getolereerd. De bemesting blijft echter matig en beperkt zich tot een stikstofgift van maximaal 25 kg zuivere stikstof per hectare per gift, door het incidenteel (niet jaarlijks) toedienen van stalmest.

S123.3. Verplanten.

Indien zwanenbloemvegetaties onherroepelijk verloren dreigen te gaan (vb door oeverwerkzaamheden) dan kan overwogen worden om een deel van de vegetatie te verplanten. Deze verplanting mag zeker niet lichtzinnig gebeuren en kan alleen maar succes hebben indien ze naar een, in de omgeving gelegen (gelijkaardig) habitat, worden verplaatst.

Financierings- en ondersteuningmogelijkheden

Algemeen

- Ondersteuning gemeentelijk natuurbeleid
- Subsidie voor de aankoop van natuurgebieden
- Landschapsteam

Soortgericht

- Bijzonder natuurbeschermingsproject

Habitatgericht

- Beheerovereenkomst verminderde bemesting voor een betere waterkwaliteit
- Beheerovereenkomsten aanleggen en onderhouden van poelen

Lopende initiatieven

geen

Opvolgings- en evaluatiemogelijkheden

Opnemen van permanente kwadraten

Regelmatige opvolging van de vegetatieontwikkeling op vaste plaatsen langs de oever met aandacht voor aandeel en ontwikkeling van Zwanenbloem en andere indicatieve en/of vegetatietyperende soorten.

Referenties & verdere informatie

Publicaties

- Koster, A. (1993). Vademecum wilde planten. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek i.s.m. Stichting Leefmilieu. Wageningen, Antwerpen. 272 p.
- Kruijt, D.B., Smit, G.F.J. (2008) Beoordeling beschermde soorten ontwikkelingslocatie aan de Arnoud Voetlaan, Ankeveen. Bureau Waardenburg. Culemborg. 12 p.
- Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Bremt P. Vercruyse W. & De Beer D. (red.) (2006). Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels gewest. Nationale Plantentuin en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek i.s.m. Flo.Wer vzw. 1007 p.
- Vincent, L., Verbeke, W., Van belle, J., De cock, V., Verlinde, R., Reheul, D., Zwaenepoel, A., Van Den Berghe, J. & Lievens, F. (2006). Technisch vademecum grasland: harmonisch park- en groenbeheer. Afdeling Bos en Groen. Brussel. Belgium. 291 p.
- Weeda, E.J., Westra, R., Westra, CH; & Westra, T. (1985). Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 4. IVN. Hilversum. 317 p.
- Zwaenepoel, A., 't Jollyn, F., Vandenbussche, V. & Hoffmann, M. (2002). Systematiek van natuurtypen voor het biotoop moeras. WVI, Brugge. 111 p. + bijlagen.

Websites

- Kenniscentrum > Flora > Florabank
www.inbo.be/content/page.asp?pid=FLO_florabank
- Kenniscentrum > Flora > Atlas
www.inbo.be/content/page.asp?pid=FLO_atlas
- www.wilde-planten.nl/zwanenbloem.htm
- www.minlnv.nederlandsesoorten.nl/lnv.db/lnv.db/i000252.html
- www.soortenbank.nl
- www.waarnemingen.be

Folders

geen

Advies

- Plantenwerkgroep

